

מילת התינוק הכחול

ד"ר יעקב לוי

בעיונינו בספרי הלכה בדבר דחיית המילה, מוצאים אנו, בין השאר, על תינוקות, שעורם מראה צבעים שונים: ירוק, אדום, צהוב וכו', וביניהם מדובר גם על צבע כחול. וכאן ראיתי דבר תמוה. יש מי שפוסק, שדוחים את המילה לילד כחול, כי צבע זה נכלל בהלכה הפסוקה של תינוק ירוק, שאין מלין אותו. ולעומתם, יש מהפוסקים האחרונים הטוענים, שבימינו אין רואים כלל ילדים כחולים, ושוב כותבים רבנים אחרים, שאין מבינים כלל את הטענה הזאת, כי במו עיניהם ראו ילד כחול.

ובכן, מעונין אני כרופא לברר בעיה זו, הנוגעת — כפי שנראה — גם לעניני רפואה. והנה כמה מקורות להלכה זו:

א. תוספות חולין²: ירוקה וכו', ונראה שהוא צבע אינדי"ש בלעז, שהוא דומה לרקיע וכו' עכ"ל. בהסתכלותינו בשמים לפנות ערב רואים אנו לפעמים צבע כחול עמוק, צבע הנוטה קצת לסגול. בצבעי הקשת (ספקטרום) נמצא צבע אינדי"ש בין הכחול לסגול³.

ב. רא"ש⁴: ירוקה וכו', ונראה שהוא צבע שקורין בלוא"ה כעין הרקיע. ובהגה"ה שם: דומה לרקיע, אינדי"ש בלעז.

ר' יעב"ץ ב"מגדל עוז"⁵: קטן שהוא ירוק, כל מין ירוק בין כעין הזהב או ככרתי או כמראה הכחול ירוק וכו'.

ד. "זוכר הברית"⁶: ומין ירוק כולל גרי"ן, בלו"י, לאזו"ר. והוא ממשיך: והנה בזמננו לא שמענו ולא ראינו תינוק בגוונים אלו.

ה. "מנחת יצחק"⁷. מחבר זה מרחיב את הדיבור על התינוק הכחול, ואלו דבריו⁸: ובכלל ירוק היה כל מין ירוק, כזהב או ככרתי וכחול (בלוי), כמו שכתוב ביעב"ץ (הלכות מילה, אות י"ז), והובא ג"כ בלבושי שרד (לה' מילה), ועי' ג"כ בספר זוכר הברית (סי' י', אות כ"ז), דמין ירוק כולל גרי"ן, בלו"י, לאזו"ר. אלא כתב, דבזמננו לא שמענו ולא ראינו תינוק בגוונים האלו. וב"מנחת יצחק" ממשיך המחבר: אבל בודאי אם נמצא — איין למולו, וחדוש עליו שכתב לא נמצא, דהרי ראינו שנמצא, והוא מביא דו"ח על תינוק כחול (בלאו), שנוולד במום לב.



מה תהיה גישתנו כרופאים לבעיות הללו? לדעת ה"מנחת יצחק" יש סתירות בין הדיעה המובעת בפוסקים אחרונים — בענין דחיית המילה — שבזמננו אין רואים ילדים כחולים, לבין העובדה, שגם בימינו ראו תינוק כחול.

לפי דעתי, כרופא, אין כאן סתירה, כאשר נברר את הסיבה לדחיית המילה אצל התינוק הירוק, הצהוב, ותולדות הצבע ההוא. חקירות הרופאים מתאימות לדעת הפוסקים, שצהבת הילודים היא תוצאה של חוסר בשלות⁹. יודעים אנו, שמתוך חוסר בשלות של הכבד הופך הצבע האדום של הדם לצבע המרה¹⁰,

והיא הגורמת לצבע הצהוב שבעור התינוק, הבא במקום הצבע הלבן-הורוד הרגיל. חוסר בשלות של הכבד גורם גם להפרעות בקרישת הדם, המסכנות, כמובן, את התינוק הנמול. מסוכנת עוד יותר היא צהבת של ילודים, כאשר היא תוצאה מהרס הדם.

כבר ראינו למעלה, שהפוסקים האחרונים מזכירים את כל הצבעים שבשורת הצבע הירוק כסיבה לדחיית המילה, והם כוללים — על פי תוספות ורא"ש — גם את הצבע הכחול בשורה זו. אבל הצבע הכחול הוא אין לו קשר ושייכות לתינוק הכחול המתואר ב"מנחת יצחק". הכחלון של תינוק זה לא נגרם ע"י תהליכי שינויים כימיים בדם, אלא מום הלב של התינוק, עם הפרעות במחזור הדם, הוא המונע חדירת חמצן בכמות מספיקה לתוך הדם, דבר הגורם לצבע העור הכחול המשונה.¹¹ המחבר כותב בעצמו, שהרופאים הסבירו לו את ההבדל. מקורו של הצבע במקרה של המום בלב שונה בהחלט מהחומרים הגורמים את הצבע במקרה של צהבת. והמחבר גם מזכיר זאת בפסקו לדחות את המילה של תינוק החולה במום הלב, לא מטעם שהוא ירוק, אלא מפני שאין מלין תינוק חולה.

מובנת, איפוא, דעת הפוסקים שלא ראו בימיהם ילד כחול, כי כוונתם לומר, שלא ראו צבע זה בתינוקות כתולדה של ירוק. אבל בודאי הם ראו תינוקות כחולים כתוצאה ממום בלב. הבדל זה תואם, כאמור, גם לדבריו של ה"מנחת יצחק", ולפי זה לא זכיתי להבין את דבריו, בהביעו את הסתירה, שהם אמרו שלא נמצא תינוק כחול, "דהרי ראינו שנמצא".

בהגיענו לנקודה זו, עלינו עוד לבדוק את עצם הענין: האם בכלל יש תינוק, שצבע הכחול שלו ניתן לסווגו כתולדת הצבע הירוק, ובגללו יש לדחות את המילה? במקורות הראשונים לא מצאתי הלכה בכיוון זה. כשתוספות ורא"ש כוללים את צבע כחול-תכלת בשורת הצבע הירוק, הם מדברים על סימני טריפה בריאה. אמנם נכון, שהגמרא מביאה הוכחה לדיני טריפה מהלכות מילה, ובענין זה כוללים תוספות גם מיני כחול, אבל אין בכך הוכחה, שגם בתינוק נמצאים כל מיני הירוק הנזכרים בהלכות טריפה. הייתי אומר, שצבע כחול עשוי להיות בריאה, אבל תינוק כחול כזה לא היה ולא נברא.

לעומת זאת, יש להדגיש שמום לב מלידה היא מחלה רצינית, והיא הנראית לעיני הרופאים אצל התינוק הכחול.¹² הרופאים בודאי יסכימו לדעתו של ה"מנחת יצחק" לדחות את המילה, כי הילד חולה. ויש לציין, שהרב המחבר שליט"א מביא גם דעת רופאים מנוגדת, האומרים שמילת תינוק כחול כתוצאה ממום לב מלידה אינה מסכנת את התינוק. איני מבין איך מעיזים רופאים לקבל על עצמם אחריות, שאין אפילו ספק ספיקא של סכנה במילת תינוק כזה.

אגב הדיון בדעות אלה פוסק לנו בעל "מנחת יצחק" פסק הלכתי עקרוני. אפילו אם טוענים הרופאים שאין סכנה, הרי עומדת ההלכה איתנה,¹³ וההלכה המפורשת אומרת, שאין מלין תינוק חולה.¹⁴ ובהודמנות זו מדגיש הרמב"ם

עוד הפעם את חומרת האיטור למולו, באומרו: אין מלין אלא ולד שאין בו שום חולי, שסכנת נפשות דוחה את הכל, ואפשר למול לאחר זמן¹⁵, ואי אפשר להחזיר נפש אחת מישראל לעולם.

ספרות

1. רמב"ם, הלכות מילה, פ"א הי"ו, שו"ע, יו"ד, סי' רס"ג ס"א.
2. חולין, מ"ז, ע"ב, ד"ה אלא ירוקה. ועיי"ש בהמשך: דהא משמע, שהוא דומה קצת לתבלת, כדאמרינן כדי שיכיר בין תבלת לכתת, ואמר תבלת דומה לים וים דומה לרקיע. וראה רש"י במדבר טו, מא: צבע התבלת דומה לרקיע המשחיר לעת ערב.
3. Indigo מין צבע כחול, כידוע.
4. חולין שם, וראה במעדני יום טוב המביא גירסא ישנה: טורקיניו (יש אבן יקרה, שצבעה Turquois ?) ע"י גחינה לגר לת' אונקלוס. שמות כ"ח י"ט "טרקיא" (?Turkis)
5. הוצאת זייטמיר תרל"ד, בריכה עליונה, נחל ה'.
6. ר' אשר אנשיל גרינחלד, סי' י', אות כ"ז.
7. מנחת יצחק, ירושלים, תש"ב, חלק ה', סי' יא. עיי' "אסיא", ביה"ח שערי צדק, חוב' ט, ניסן תשל"ד.
8. ע' כ"ג.
9. מילת התינוק הירוק, "נועם" חלק י', שנת תשכ"ו, ע' קע"ב. ע' גם: מאירי חולין מ"ז, שבת קל"ד (מכ"י טרמא ואוספורד), לפי ספר הברית, ניריארק, תשל"ג, ע' קט"ו, ודעת יעקב הגזר, לפי ספר הברית, ע' קט"ו.
10. Bilirubin, Biliverdin.
11. Cyanosis.
12. Blue Baby.
13. פסק דומה נמצא בענין המציצה ב"דעת כהן", קמ"א וקמ"ב. אפילו אם טוענים הרופאים, שאין סכנה לתינוק בלי למצוק, אין אנו משגיחים בטענה זו, אלא עלינו לקיים את המציצה לפי ההלכה המפורשת. עיי"ש.
14. רמב"ם, הלכות מילה, פ"א, ה"טז וי"ח, עפ"י המשנה בשבת, קל"ז, ע"א; יו"ד, רס"ב, ב'.
15. "מנחת יצחק" מביא עוד טעם מענין מאד לדחות את המילה אצל התינוק הכחול. בימינו יכולים הרופאים בהרבה מקרים לרפא את המום מלידה על ידי נתות, וכך תהיה יותר מאוחר האפשרות למול את הילד הבריא ללא כל חשש.

הערת העורך: ביחס לשני מאמרים אלו של ד"ר י. לוי ראה: ספר אסיא ד', עמ' 212 — 213

ועמ' 220 — 221.